

אבות תקנום

תמצית סוגיות ה"דף היומי"

מתוך "דרך ישרה" מסכת תענית

דפים ב - ט, פרשת קרח

דרך ישרה תמצית הדף

פרק קמ"א - מאימתי

דף ב-ג

*מעלת הגשמים. *ההזכרה בתפילה ומאימתי.

א. מעלת הגשמים והזכרתם בתפילה 1. התנא פתח במאימתי, להו"א דסמיך על המשנה בברכות דמזכירין גבורות גשמים ודחי א"כ ליתניה התם, ולמסקנא קאי על ר"ה דסליק מיניה וקאמר בחג נידונים על המים. 2. נקט גבורות גשמים מפני שיורדים בגבורה בגז"ש חקר מבריאת העולם דכתיב ביה נאזר בגבורה. 3. הזכרת הגשם בתפילה ולעבדו בכל לבבכם וזו תפילה וכתוב בתריה ונתתי מטר ארצכם. 4. שלש מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח: גשמים שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו לתת מטר ארצך בעתו, יולדת ויפתח את רחמה, תחייית המתים בפתחי את קברותיכם, וי"א אף פרנסה דכתיב פותח את ירך ולאידך הוי בכלל גשמים. 5. לא נעצרים: טל ואף בימי אחאב נעצר רק טל של ברכה ולכן אין חובה להזכיר, רוח מצויה דעמ"י נמשלו להם שא"א לעולם בלא רוחות ובלא ישראל, וכן עבים בחרפי שקודם המטר. 6. אם אמר מוריד הגשם בקיץ או לא הזכיר בחורף מחזירין אותו, אבל אם אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו כיון דלא מיעצר. 7. עבים ורוח נוחה דלאחר מיטרא הוו כמיטרא, שמשא לאחר הגשם כתרי מיטרי ושלג להרים כחמש מיטרי, למעט גילהי דלילא ושמשי דביני קרחי. 8. התועלת: שלג להרים, גשם חזק לאילנות, מיטרא ניחא לפירות, ועורפילא מהניא אפילו לגרעין שבקרקע לנבוט, ות"ח נמשל לזה וכן אמרינן שת"ח הכועס אורייתא קא מרתחא ביה וצריך להיות קשה כברזל אך להנהיג עצמו בניחותא.

ב. מאימתי מתחילים להזכיר גבורות גשמים 1. לרבי אליעזר מיו"ט הראשון של סוכות, ולא למדה מניסוך המים אלא מנטילת לולב לכן מתחיל להזכיר רק ביום ולא כבר מהלילה, ואמרינן דכמו שא"א לארבעת המינים בלא מים כך א"א לעולם בלי מים. 2. לרבי יהושע משעת הנחת הלולב והיינו הושענא רבה שהרי גשמים בחג סימן קללה, ור"א אמר לו שאפשר להזכיר כל השנה דומיא דתחייית המתים שהיא בזמנה, ודחינן דגשמים לאחר זמנם הוו סימן קללה. 3. לרבי יהודה בן בתירא בשני של סוכות דילפינן רמז לניסוך המים מן התורה דכתיב בשונה משאר הימים ביום השני ונסכיהם בששי ונסכיה ובשביעי כמשפטם והייתור הוא אותיות מים ונקט שני שבו מתחיל הרמז. 4. לר"ע בששי של סוכות, דכתיב ביה ונסכיה דזהו ניסוך יתירא ומשמע שני ניסוכין של מים ויין, והא דאמרינן ניסוך המים

כל שבעה זהו הלכה למשה מסיני כמו עשר נטיעות וחיבוט ערבה. 5. לר"י בשם רבי יהושע בן בתירה מתחיל ממוסף של שמיני עצרת עד שחרית של יו"ט ראשון דפסח, וזהו רבי יהושע דמתני' ובן בתירה דברייתא ובן הלכה.

סדרה ד

*שאלו שלא כהוגן. *זמני שאילת הגשמים.

א. מי שאלו שלא כהוגן ומה תשובתם 1. אליעזר עבד אברהם אמר שיבחר בנערה שתציע לשתות לו ולגמליו, והשיבוהו כהוגן שנזדמנה לו רבקה. 2. שאלו הבטיח את בתו למי שיכה את גלית, ונזדמן לו דוד. 3. יפתח הגלעדי אמר שיקריב לה' את הראשון שיצא מדלתו ביתו והשיבוהו שלא כהוגן שנזדמנה לו בתו, והו"ל ליפתח הגלעדי ללכת לפנחס שיתיר לו את נדרו שנאמר הצרי אין בגלעד, ונאמר על כך אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי אלו קרבנות האדם בנו של מישע מלך מואב בתו של יפתח ויצחק בן אברהם. 4. כנסת ישראל שאלה ונדעה ונרדפה את ה' כגשם שפעמים אינו מתבקש, וה' ענה לה אהיה כטל לישראל. 5. וכן בקשה שימני כחותם על לבך שפעמים אינו נראה, וה' השיב הן על כפים חקותיך.

ב. תחילת זמן שאילת הגשמים לת"ק בג' מרחשון ולר"ג בשבעה בו כדי שהאחרון שבישראל יספיק להגיע מביהמ"ק לנהר פרת ובגולה ששים יום לאחר תקופת תשרי, ושואלים לרבי יהודה עד שיעבור הפסח ולר"מ עד שיצא ניסן. והקושיות 1. במשנתנו אמרינן דלר"י פוסק ביו"ט ראשון של פסח, אתי להו"א להזכרה של שליח צבור המתורגמן או זמן שחיטת הפסח, ולמסקנא תרי תנאי ואליא דר"י. 2. רבי יוחנן פסק כר"י דמתחיל במוסף של שמיני ומקשינן דר"א פסק כר"ג ששואל משבעה במרחשון, ודחי גברא אגברא קרמית, או שמתחיל במרחשון לשאול אבל הזכרה מקודם, או ששואל בשבעה רק בא"י בזמן ביהמ"ק משא"כ בא"י לאחר החורבן ובבל אף קודם לכן. 3. ההזכרה בשמיני עצרת בחו"ל, להו"א דרב במוסף של היום הראשון ופוסק עד למחרת במוסף ודחינן דלאחר שעשיתו קדש תעשנו חול, ולשמואל ממשיך להזכיר גם במנחה של היום הראשון, ולרבא כיון שהתחיל שוב אינו פוסק וכן מסקנת רב.

סדרה ה-ו

*רבי יצחק לר"נ. *גשמי ברכה.

א. הדברים שאמר רב יצחק לרב נחמן 1. במשנתנו מובא הפסוק ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון, ואמרינן שפסוק זה התקיים בזמן יואל בן פתואל שהיה ארבה ונעשה נס שנתגלה להם מה שבחורין זורעו וירדה רביעה שניה בחמשה בניסן והקריבו עומר בט"ז בו נמצא שהתבואה גדלה באחד עשר יום במקום בששה חדשים, והשור בהליכתו חרש ובכה ובחזרתו אכל חיזו מן התלם. 2. בימי יהורם בן אחאב נאמר כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים, ואכלו לפי השנים: מה שבבתים, שדות, בשר בהמה טהורה, טמאה, שקצים ורמשים, בשר בניהם ובנותיהם, בשר זרועותיהם. 3. בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, שה' אמר לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה וזהו כעיר שחברה לה יחדיו. 4. כתיב ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא, אחת היא שמבערת רשעים בגהנום וזו ע"ז בגז"ש הבל. 5. כי שתיים רעות עשה עמי אף שעברו על עשרים וארבעה מיהו הכוונה לע"ז ששקולה כשתיים שהרעו מהכותיים שעובדים לאש והקדרים למים שלא ממירים את אלוהיהם ואילו עמי המיר את כבוד ה' בלא יועיל. 6. ויהי כי זקן שמואל קשיא שהרי מת בגיל נ"ב אלא זקנה, קפצה עליו כיון שהגיע זמן שאל למות ודוד המלך למלוך ושמואל לא רצה שמעשי ידיו יבטלו בחייו לכן ה' הקפיץ עליו זקנה, ותפילת שמואל הועילה לשאול שישב בגבעה שנתים ומחצה ומכאן חזינן

דמידחי גברא מפני גברא. 7. כאשר ישבו בסעודה רב נחמן בקש מרב יצחק שידבר וא"ל אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה. 8. יעקב אבינו לא מת ומקשינן וכי בכדי ספרו חנטו וקברו, א"ל מקרא אני דורש שהוקש לזרעו שבחיים. 9. האומר רחב רחב מיד ניקרי, וה"מ ביודעה ומכירה. 10. כאשר נפרדו א"ל אילן אילן במה אברכך והרי פרותיך מתוקים צלך נאה ואמת המים עוברת תחתך, כך ר"נ היה בעל תורה עושר ובנים אלא ברכתו יה"ר שכל צאצאי מעיך יהיו כמותך. מה הם גשמי ברכה 1. יורה נקרא כן על שמורה את הבריות להתכונן לחורף, שמרוה את הארץ עד לתהום, או שיורד בנחת להו"א דהוקש למלקוש ולמסקנא דכתיב כי נתן לכם את המורה לצדקה. 2. מלקוש נקרא כן על שמל קשיותיהן של ישראל, ממלא תבואתה בקשיה, יורד על המלילות והקשין. 3. זמן רביעה שניה לר"מ הבכירה בשלשה במרחשון בינונית בשבעה ואפילה ב"ז, ולרבי יהודה ז' י"ז וכ"ג, ולרבי יוסי י"ז כ"ג ור"ח כסלו ולדבריו בכסלו היורה וכן תענית היחידים אם לא יורדים גשמים, וכוותיה אתיא הברייתא דגשמים שירדו שבעה ימים ברציפות אתה מונה בהם רביעה ראשונה שניה ושלישית. 4. הנפ"מ ברביעה ראשונה לשאול על הגשמים, בשלישית לתענית החידים, ובשניה: לנודר עד הגשמים, להיתר כל אדם בלקיחת הנותר מלקט שכחה ופאה בזיתים, לסוף ההילוך בשבילי הרשות, ולסוף זמן ההנאה בתבן וקש של שביעית, ונקראת רביעה משום שהמטר בעלה של הקרקע. 5. סימן ברכה בגשמים שירדו כדי לגוף בהן פי חבית ואין בזה משום ועצר, וכן גשמים שירדו קודם אמירת ועצר דאורתא משא"כ ענני בוקר, וכן גשמים שירדו על מקצת מדינה כמה נצרך לה, ואמרינן טוב לשנה שטבת ארמלתא אם ירד גשם קודם ואם לאו טוב לה שתהא מנוולתא. 6. ברכת ההודאה על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה, ואומר מודים אנחנו על כל טיפה ואילו פינו מלא שירה כים עד אל יעזבונו רחמיך וחותם ברוך אל ההודאות ורוב ההודאות.

סוף דף דח

*ת"ח ומעלת התורה. *ירידת גשמים.

תלמיד חכם ומעלת התורה 1. תזל כטל אמרתי זהו בתלמיד חכם הגון ואם לאו עורפהו כמטר. 2. העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים שנאמר עץ חיים היא, ושלא לשמה נעשית סם המוות שנאמר יערוף כמטר לקחי בגז"ש מעגלה ערופה. 3. כי האדם עץ השדה, אם ת"ח הגון הוא נאמר עליו כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות ואם לאו אותו תשחית וכרת, וכן דרשינן קראי לקראת צמא התיו מים לעומת יפוצו מעינותיך חוצה. 4. ברזל בברזל יחד שברזל מחדד את חבירו כך שני ת"ח מחדדין זא"ז בהלכה. 5. ד"ת נמשלו לאש שאינה דולקת יחידי כך ד"ת, וכתיב חרב אל הבדים ונואל ומטפשינן וחוטאין. 6. כתיב עץ חיים לומר שד"ת נמשלו לעץ דכמו שעץ קטן מדליק את הגדול כך ת"ח קטנים מחדדים את הגדולים, והיינו דא"ר חנינא הרבה למדתי מרבתי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם. 7. ד"ת נמשלו למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, שהמים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך כך ד"ת מתקיימים רק במי שדעתו שפלה, וכן התורה נמשלה ליינן וחלב שהם נשמרים בפחות שבכלים וכמעשה בר"י בן חנניה ובת הקיסר, וכן משקים אלו נפסלים בהיסח הדעת כך ד"ת משתכחין. 8. מי שיש לו עזות פנים גורם לעצירת גשמים, סופו או בידוע שנכשל בעבירת זנות, ומותר לקרותו רשע ולשנאותו. 9. תלמיד שלימודו קשה עליו כברזל הטעם בגלל שאין משנתו סדורה ותקנתו ירבה בשיבה כגון ר"ל שחזר ארבעים פעמים, או משום שאין רבו מסביר לו פנים ותקנתו ירבה עליו ריעים. סוגיית ירידת גשמים 1. גדול יום הגשמים: כתחית המתים וי"א יותר, כיום שניתנה בו תורה וי"א אף יותר, וכיום שנבראו בו שמים וארץ, וכיום קיבוץ גלויות לעת"ל, וכן ישועה פרה ורבה בו, פרוטה

שבכים מתברכת בו וגייסות פוסקות בו. 2. סיבות לעצירת גשמים: שונאי ישראל נתחייבו כליה, ביטול תרומות ומעשרות, מספרי לשה"ר, עזי פנים, ביטול תורה, גזל, מעשי הדור מקולקלין, אין בדור לוחשי לחישות, פוסקי צדקה ברבים שאינם נותנים, ושקר כמו בבבל. 3. תקנתן להרבות בתפילה, להתגבר ברחמים, וללכת אצל מי שידע ללחוש ואם אינו לוחש אין בו הנאה ואם לחש ונענה והגיס דעתו מביא אף לעולם, ואם לחש ולא נענה ילכו אצל חסיד שבדור וירבה בתפילה. 4. הגשמים יורדים אם נמחלו עוונותיהם של ישראל ובשביל בעלי אמנה, ונעצרים אם נתחייבו כליה. 5. נאמר עצירה לידה ופקידה בין באשה ובין בגשמים לומר שהם דומים, ועצירת גשמים דומה לאשה שמחבלת ואינה יולדת. 6. אם לשבט אם לחסד ימציאהו בגשמים, אם לשבט בהרים וגבעות אם לחסד בשדות וכרמים, וכן לשבט לאילנות לארצו לזרעים ולחסד ימציאהו לבורות. 7. אין מבקשים על שני דברים שנאמר ונצומה ונבקשה מאלוקינו על זאת או מקרא על רזא דנא, ולכן כאשר היה רעב ודבר רצו לבקש רק על המותנא ולסבול את הרעב ורשב"נ אמר שיבקשו על שובע וה' יתנו לחיים, וכן מהני להתחייב בתענית ולאחר ביטול הגזירה להתענות דכתיב בדניאל מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות נשמעו דבריך. 8. גשמים בערבי שבתות הוו סימן קללה אפילו בשני רעב כשל אליהו, וקשה יום הגשמים כיומא דדינא ואי לאו דצריך לברייתא בעינן רחמי ומבטלינן ליה.

סדף ט

*רבי יוחנן. *מהיכן העולם שותה.

א. דברי רבי יוחנן 1. עשר תעשר ודרשינן בשביל שתתעשר וא"ל ינוקא דר"ל דאף שבכל התורה אסור לנסות את ה' הכא שרי שנאמר ובחנוני נא בזאת והריקותי לכם ברכה עד בלי די וזה עד שיבולו שפתותיכם מלומר די. 2. כתיב אוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, וא"ל ינוקיה דר"ל שזה מרומז בתורה שנאמר ויחרדו איש אל אחיו לאמור מה זאת עשה אלקים לנו, ורבי יוחנן הרים את עיניו וראה את הינוקא ואמו הוציאתו שמא יתן בו את עיניו כמו שעשה לאביו והמיתו. 3. מטר בשביל יחיד שנאמר יפתח ה' לך לתת מטר ארצך בעתו וכתיב ה' עושה חזיונים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה, וכמעשה רב דניאל בר קטינא שאמר איזו ערוגה צריכה גשם וירד רק על המקום, וה' עושה לכל צדיק חזיון בפני עצמו וזהו פורחות עיבי קלישתא מתחת סמיכתא שהם סימן למטר. 4. פרנסה רק בשביל רבים שנאמר הנני ממטיר לכם לחם, ומייתי שהיה לעמ"י באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן ומן בזכות משה וכאשר מתו הכל בא בזכות משה לבדו אך היה עבור רבים, ועל מות משה נאמר ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וכן מייתי האי קרא על שלשה תלמידים שגרמו לרבים חלישות הדעת וכיסופא.

ב. העולם שותה לרבי אליעזר ממי אוקיינוס ומתמתקין בעבים, ולרבי יהושע ממים העליונים שנאמר למטר השמים תשתה מים. והשמועות 1. ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, לר"א מכאן שהעולם שותה ממים התחתונים ולר"י מלמד שהעננים מתגברים ועולים לרקיע ופותחים פיהם כנוד ומקבלין מטר ומנוקבות ככברה ומחשרות מים ע"ג קרקע ובין טיפה לטיפה כמלא נימא. 2. משקה הרים מעליותיו של הקב"ה אתי כר"י, ולר"א נקרא כן משום שעולים כלפי מעלה וכן אבק ועפר מן השמים. 3. נותן באוצרות תהומות שבגללם מתמלאים בר אתיא כר"א ולר"י קאי על ברייתו של עולם, ומייתי שמעלת א"י על חו"ל: נבראה תחילה, הקב"ה משקה בעצמו ולא ע"י שליח, שותה תחילה מי גשמים ולא מתמצית. 4. כתיב בתהילים חשכת מים עבי שחקים ובשמואל נאמר חשרת, לר"א קרינן חכשרת לומר שמתכשרים בעבים, ולר"י אתי שעננים מאירים מימיהם מועטין וכן להיפך.

5. מפרי מעשיך תשבע הארץ, לר"י המים העליונים תלויים במאמר ופירותיהם מי גשמים ולר"א קאי על שאר מעשי ידי הקב"ה, ומייתי שכל העולם שותה מתמצית גן עדן, ומצרים ארבע מאות פרסה והיא אחד מששים בכוש, בעולם, בגן, בעדן, בגהנום וי"א שאין להם שיעור.

שאלות לחזרה ושינון

א. הדברים שאמר רבי יצחק לרב נחמן (10)	פרק קמא – מאימתי
ב. מה הם גשמי ברכה (6)	דף ב- ג
דף ז- ח	א. מעלת הגשמים והזכרתם בתפילה (8)
א. תלמיד חכם ומעלת התורה (9)	ב. מאימתי מתחילים להזכיר גבורות גשמים (5)
ב. סוגיית ירידת גשמים (8)	דף ד
דף ט	א. מי שאלו שלא כהוגן ומה תשובתם (5)
א. דברי רבי יוחנן (4)	ב. תחילת וסוף זמן שאילת הגשמים והקושיות
ב. המח' מהיכן העולם שותה והשמעות (5)	(3)
	דף ה- ו

הושלמה סדרת "דרך ישרה" על כל הש"ס! יצאו לאור בס"ד מסכתות:

מכות שבועות	יבמות	ברכות עם מהודדין בפ"ך.
עבודה זרה הוריות	כתובות	שבת מהדורה חדשה.
מהודדין בפ"ך	נדרים	עירובין
זבחים	נזיר סוטה	פסחים
מנחות	גיטין	שקלים ר"ה
חולין	קידושין	יומא
עם הקדמות ומושגים	-עם תורתך שעשועי, סימוני הדף, ותוספתא	סוכה
בכורות	בבא קמא	ביצה תענית
ערכין-תמורה	בבא מציעא	מגילה-פורים עם מדרש, תוספתא, ותמצית מחיר יין לרמ"א
כריתות-מעילה	בבא בתרא א-ב	מו"ק חגיגה
נדה	סנהדרין א-ב עם "יש סדר לגמרא" ותמצית כל המסכתא.	

ניתן להשיג: בטל' 054-8479220, ת.ד. 5053 בני ברק, yesodot100@gmail.com מחיר: 5 ₪.

חיבורים נוספים מבית "דרך ישרה":

נשיח בחוקין 1270 מצוות לפי כל השיטות של מוני תרי"ג המצוות.	שירת ישראל - סוגיות מסכת ב"ק.	באהבת תשגה תמיד - שיחות באהבת תורה ודרכי זכירתה מהגאון רבי בונים שרייבר שליט"א.
בחקותין אשתעשע - על תרי"ג מצוות, לשיטת בה"ג ואזהרות ר"ש אבן גבירול.	קיצור חודים מנוקד ומסודר.	איזוהי דרך ישרה - כיצד ללמוד לשנן ולזכור, עם הכנה למסכת מכות.
עתים לתורה - לוחות ללימוד יומי לכל יהודי, עם הרב מרדכי גנוט שליט"א.	קיצור אלשין רות	הקדמות ומושגים - סדר קדשים, ובקרוב בס"ד על סדרי זרעים וטהרות.
	קיצור אלשין אסתו	
	קיצור אלשין איכה בקרוב בס"ד על שה"ש וקהלת.	

ניתן להצטרף לקהל הקוראים,

ולקבל את העלון במייל

לפרטים תגובות והערות:

yesodot100@gmail.com

~89~

המערכת